

ایران چه گزینه‌هایی برای مقابله با آمریکا و اروپا دارد؟

گزینه ظریف؛ خروج از NPT

فرهیختگان وعده اروپایی‌ها برای فعال‌سازی مکانیسم ماشه (Snapback) در ابتدای سال ۲۰۲۰، سه‌شنبه هفته گذشته ۱۴ ژانویه عملیاتی نشد. در پاسخ به این اقدام، روز گذشته محمدجواد ظریف در جمع نمایندگان مجلس گفت ایران پیش از این سازوکار حل اختلاف را فعال کرده است و به اروپایی‌ها تذکر داده که اگر نتیجه اقدامات آنها بازگشت‌پرونده ایران به شورای امنیت سازمان ملل باشد، آنگاه دستورکار ایران به «خروج از NPT» تغییر خواهد یافت. این ایده را البته پیش از این کارشناسان زیادی در کشور مطرح کرده بودند اما حالا با اعلام محمدجواد ظریف موضوع قدری جدی‌تر شده و بسته به اقدام اروپایی‌ها در پیشبرد این مسیر، ممکن است ایران مجبور به اجرای چنین اقدامی شود هرچند تا آن زمان هنوز قدری فاصله داریم.

فرصت اولیه، ۳۰ روز اما قابل تمدید

در حال حاضر، از روز ۱۴ ژانویه کشورها عضو حداکثر ۳۰ روز فرصت دارند اختلاف مطرح‌شده از سوی این سه کشور را حل کنند. به عبارت دقیق‌تر، کمیسیون مشترک برجام با حضور نمایندگان و کارشناسان کشورهای عضو باید ظرف ۱۵ روز تشکیل شود و در این فرصت موضوع را فیصله دهد. البته طبق متن توافق هسته‌ای و آن چیزی که در بند ۳۶ آمده، این زمان می‌تواند با اجماع طرفین تمدید شود تا بررسی‌ها و مذاکرات بیشتری صورت بگیرد. در این باره پیش‌بینی‌ها این است که فعلا و برای مدتی گفت‌وگوها در همین سطح یا نهایتا یک سطح بالاتر ادامه یابد، لذا کارشناسان احتمال اینکه ظرف دو هفته کار به جلسه وزیران یکشد را خیلی محتمل نمی‌دانند.

علی‌القاعده اما بعد از برگزاری جلسه یادشده، اگر شاکی یا شاکیان به این نتیجه برسند که موضوع قابل فیصله نیست و باید فرآیند ادامه یابد، آنگاه کار به جلسه وزرای امور خارجه موکول می‌شود. نشست وزیران امور خارجه عضو این توافق باید ظرف ۱۵ روز برگزار شود و نتیجه نهایی حاصل شود. البته در این مرحله هم بند ۳۶ توافق هسته‌ای ذکر کرده که امکان تمدید زمان با اجماع طرفین وجود دارد، لذا ابعد نیست که زمانی بیشتر از ۱۵ روز هم در این برهه صرف شود.

متن توافق البته در این مرحله یک امکان دیگر را هم پیش‌بینی کرده است. در متن آمده است: «پس از بررسی کمیسیون مشترک -هم‌زمان با (یا به جای) بررسی در سطح وزیران -خواه عضو شاکی یا عضوی که اجرای تکالیفش موضوع بوده است می‌تواند درخواست کند موضوع توسط یک هیات مشورتی که متشکل از سه عضو خواهد بود (یکی از سوی هریک از طرف‌های درگیر در اختلاف و طرف سوم مستقل) بررسی شود. هیات مشورتی باید نظریه غیرالزام‌آوری را درخصوص موضوع پایبندی ظرف ۱۵ روز ارائه کند.»

اما پس از طی این مراحل اگر در بازه‌ای ۳۰ روزه موضوع فیصله نیابد، کمیسیون مشترک ظرف یا طرفین شاکی می‌توانند شکایت خود را مصادق «عدم پایبندی اساسی» معرفی کنند و آن را «به‌عنوان مبنای توقف کلی یا جزئی اجرای تعهدات خود» منظور کرده یا این نظر را به «شورای امنیت سازمان ملل متحد» اعلام کنند.

تحلیل

عضو هیات علمی دانشگاه تهران در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

باید در شکایت از اروپا پیش‌دستی می‌کردیم

محمد جمشیدی، کارشناس مسائل بین الملل و

عضو هیات علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران در گفت‌وگو با «فرهیختگان» ضمن اشاره به فعال کردن مکانیسم ماشه علیه ایران از سوی آلمان، انگلیس و فرانسه اظهار داشت: «پیش از این نسبت به مکانیسم حل اختلاف در برجام هشدارهای زیادی داده شد و کارشناسان از همان زمانیه که مذاکرات برجام به جریان بود و کلیات آن مورد توافق قرار گرفت، نسبت به این موضوع تذاکراتی را مطرح کرده بودند؛ اما متولیان آن خط

تحلیلی غلطی را در جامعه رواج دادند و بنوعی بر مشکلات داخلی توافق هسته‌ای ازجمله مکانیسم حل اختلاف آن سربوش گذاشتند.»

وی افزود: «امروز شاهدیم آن هشدارها به واقعیت تبدیل شده و مجموعه تحلیل‌هایی که برآیند آنها بی‌کم و کاست بودن برجام بود، امروز غلط از آب درآمده است.»

جمشیدی ادامه داد: «نکته اول این است که مسئولیت‌پذیری وجود داشته باشد و افرادی که تحلیل‌های ناصحیح به جامعه ارائه دادند و مسیر کشور را به سمتی بردند که با این مشکلات مواجه شد، باید پاسخگو باشند چرا که جامعه نمی‌تواند نسبت به این مسائل فراموشکار باشد.»

این استاد دانشگاه ادامه داد: «نکته دوم آن است که اروپایی‌ها نشان دادند در چارچوب سیاست‌های آمریکا عمل می‌کنند و قبل از اینکه ترامپ آنها را تهدید کند، به‌خاطر منافع دو جانبه در سیاست ضدایرانی با آمریکا همسویی داشتند.

کما اینکه ما شاهد بودیم که وزرای امور خارجه و همچنین روسای سه کشور اروپایی، بیانیه‌های مختلفی را علیه ایران صادر کردند.»

وی اضافه کرد: «آنها سیاست‌های خود را با سیاست‌های آمریکا همگامی دانستند و می‌گفتند در حوزه موشکی و حقوق بشر و منطقه‌ای از آمریکاتندتر هستیم، لذا باید گفت آنها حداکثر در تاکتیک برجام اختلاف داشتند و ما روندی از سیاست

مقابله‌جویانه از طرف اروپایی‌ها را از قبل شاهد بودیم.»

جمشیدی در توضیح چگونگی مواجهه ایران با سناریوی جدید اروپایی‌ها در فعال کردن مکانیسم ماشه علیه ایران خاطرنشان کرد: «ضروری است وزارت امور

رئیس مجلس شورای اسلامی در نطق پیش از دستور خود در جلسه علنی روز یکشنبه ۲۹ دی‌ماه پارلمان گفت: «تاسف‌آور این است که یکی از وزرای کشورهای اروپایی با صراحت اعلام کرده است آمریکا تهدید می‌کند که اگر از ماشه استفاده نکنیم، تعرفه واردات اتومبیل را به آمریکا ۲۵ درصد افزایش می‌دهد، لذا ما در این مسیر قرار گرفته‌ایم.» وی خطاب به سه کشور اروپایی اظهار داشت: «پس مشکل در رفتار ایران نیست که بازها خود